

побоюватися, що він ніколи не стане досконалим. Насильство, смерть, інтолерантність можуть зробити його ще більш жорстоким і похмурим. Немає альтернативи толерантності, яка хоч і не розв'язує всіх проблем, але дозволяє підходити до них у дусі відкритості, прогресу і миру.

Толерантність як принцип інституційних комунікацій та один із ключових компонентів ліберальної ідеології набуває особливого значення в умовах сучасного полікультурного середовища. Якщо мораль і толерантність виступають як універсальні регулятори соціальних взаємодій, то лібералізм є історично обумовленим інструментом, ефективність якого визначається здатністю адаптуватися до викликів сучасності. У глобалізованому світі толерантність є не лише вимогою часу, але й умовою виживання у полікультурному соціальному просторі.

Список використаних джерел:

1. Gray Jh. *Essays in Political Philosophy: Liberalism*. Milton Keynes: Open University Press, 1986. 217 p. URL: <https://books.google.co.uk/books?id=MSnm0aGTJHYS> (дата звернення: 09.10.2024).
2. Huntington S. P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster, 2011. 368 p.
3. Declaration of principles on tolerance: adopted by the General Conference of UNESCO at its twenty-eighth session : of 16.11.1995 no. SHS.96/WS/5. URL: <http://surl.li/kicfvd> (дата звернення: 02.11.2024).

АШИТОК Надія,

доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ФІЛОСОФСЬКО-ГУМАНІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

В епоху становлення постіндустріальної цивілізації актуальність осмислення цифровізації всіх сфер суспільної діяльності, у тому числі освітньої, набуває особливої актуальності, що зумовило появу численних праць з цієї проблематики. Вивченню технологічних і

соціокультурних змін у зазначену епоху були присвячені праці Д. Белла, Е. Тоффлера, Дж. Гелбрейта та ін. Дослідниками відзначалась цифровізація як технологічна основа цивілізаційного розвитку, а даний процес – цифровізація – трактувався ними у різних аспектах – як процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави [1, с. 5-11], як засіб одержання очікуваного результату, який відповідає вимогам та потребам суспільства і влаштовує виробників та власників бізнесу щодо можливостей отримання високих прибутків та ін. [2, с. 3-13], як насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [3, с. 79-86] та ін. У більш вузькому контексті – в окремих сферах життєдіяльності суспільства, зокрема, освітній – цифровізація вивчалась у працях Н. Ашиток, Грищенко О. Л. Дротянко, А. Іщенко, О. Мех, Ю. Сафонов та ін. Зазвичай терміном «цифровізація освіти» позначають впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку у представників молодого покоління навичок аналізу достовірності інформації, удосконалення критичного мислення, використання в навчальних цілях різноманітних мультимедійних джерел, модернізацію освітнього процесу за рахунок застосування інтерактивних методів навчання. У численних публікаціях досліджувалась переважно організаційна складова впровадження цих технологій в освітній простір, зокрема, визначались вимоги до організації даного процесу, його недоліки і переваги [4], у тому числі й в умовах карантину та воєнного стану [5, с. 31-37] та ін. Менш опрацьованою при цьому залишалась проблема осмислення гуманістичної складової, що відзначали у своїх роботах Н.Ашиток, Р. Андрюкайтене, І. Боднарчук, В. Воронкова, М. Дем'янчук, В. Нікітенко, О. Тупахіна, О. Сорокіна та ін. Дослідники акцентували на антигуманних ризиках цифровізації для суспільства, які можуть виникати унаслідок невиваженого її втілення у життя,

дегуманізації освітніх, а далі й інших соціальних відносин, можливого поглиблення кризи інтелектуальної культури людей, здатності до творчості, зростання прагматизму та індивідуалізму на основі пріоритету цінностей суто особистого комфорту та егоїстичного споживання [6, с. 74-81]. Зважаючи на зазначене, наша робота присвячена більш ґрунтовному вивченню гуманістичної складової застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Окреслення ризиків цифровізації сучасної освіти з гуманістичної точки зору є метою нашого дослідження, яка конкретизується у наступних завданнях: проаналізувати праці, у яких йдеться про зазначений процес, окреслити проблеми, які виникають при впровадженні цих технологій. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові та спеціальні методи і підходи, за допомогою яких вивчається цифровізація освіти. Одним із таких підходів є системний, який спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів (у даному випадку проявів цифровізації), виявлення зв'язку між ними та зведення їх в єдину теоретичну картину.

Останніми роками цифровізація вивчається у межах «цифрового гуманізму», згідно із яким людина перебуває у центрі всесвіту як архітектор власної долі («*faber fortunae suae*») і використовує цифрові технології, усвідомлюючи їхню підпорядковану роль по відношенню до себе, обмеженість їх дії та потенційну можливість задовольняти потреби. Цифровізація з позиції зазначеного гуманізму має забезпечувати «збалансований розвиток суспільства і технологій» [7, с. 26]. Такий «збалансований розвиток» ускладнений численними проблемами, до яких, зокрема, відносяться глобальна нерівність у доступі до цифрових технологій; проблематичність збереження конфіденційності та безпеки даних; цифрова відчуженість, що може викликати відчуття дискомфорту у людей унаслідок втрати безпосереднього спілкування через залежність від електронних пристроїв; втрата робочих місць, оскільки цифровізація здатна вплинути на поширення автоматизації виробничих процесів; антигуманна бюрократизація, що може

виникнути унаслідок несправедливого або дискримінаційного оброблення особистих даних; редукція культурної різноманітності.

Цифрові технології можуть не лише зумовлювати появу численних проблем, окремі з яких щойно були відзначені, але й сприяти поліпшенню якості життя людей. Дійсно, у наш час цифровізація породжує проблему глобальної нерівності у доступі до інформації і знань на рівні окремих країн та регіонів, проте використання цифрових технологій загалом сприяє подоланню цієї ж глобальної нерівності, оскільки здатні забезпечити доступність інформації для всіх представників суспільства незалежно від їхнього соціального, економічного чи фізичного стану. З цифровізацією пов'язана проблема збереження конфіденційності та безпеки даних, проте цифрові технології при впорядкуванні правових систем країн здатні не порушували приватність і не призводити до виникнення етичних проблем, навпаки – підвищувати ефективність діяльності громадських служб, урядових органів з надання послуг громадянам. Дійсно, використання цифрових технологій можуть призвести до обмеження безпосереднього спілкування, проте це залежить від бажань людей, загалом же цифровізація полегшила спілкування між людьми, які перебувають на значній відстані один від одного. Цифровізація може призвести до втрати робочих місць, проте роботизація з використанням цифрових технологій може замінити людей у виконанні завдань у місцях, що шкідливі для їхнього життя і здоров'я. Оброблення даних з електронних носіїв може здійснюватися дискримінаційно, проте після вдосконалення правової системи у цій сфері і належного контролю за цим процесом негативних зловживань можна уникнути. Цифровізація здатна призвести до культурної гомогенності, проте вона ж може виконувати функцію засобу створення нових форм самовираження, культурної взаємодії, сприяти збереженню та збагаченню культурної спадщини.

Неоднозначність властива і для використання цифрових технологій у сфері освіти, у межах якої гуманістично спрямованими є організація індивідуалізованого навчання осіб з неоднаковими

освітніми потребами; створення навчального середовища для здобувачів з різними освітніми можливостями; забезпечення доступу до освітніх ресурсів, електронних бібліотек; удосконалення освітнього процесу у плані формування цифрової компетентності конкурентоспроможних майбутніх фахівців, організація дистанційного та змішаного навчання в умовах епідеміологічного та військового станів. Звісно, необхідно враховувати зворотний бік застосування цифрових технологій. Їх використання може привести до негативних наслідків, серед яких: погіршення здоров'я здобувачів освіти; виникнення психолого-педагогічних проблем унаслідок впливу невідфільтрованої інформації агресивного характеру; зниження рівня безпосереднього спілкування, що може негативно вплинути на розвиток мислення, зокрема, й критичного. Необхідність гуманістичної складової при впровадженні цифрових технологій для формування критичного мислення, відзначала, зокрема, Л. Дротянко, на думку якої цифровізація може ускладнити формування індивідуальної свідомості внаслідок пасивного споживання нав'язаних мас-медіа міфів [8, с. 14].

Для цифрових технологій неоднозначність оцінювання зумовлена тим, що вони відносяться до інформаційно-комунікативних, хоча й із значно вражаючими можливостями у сфері поширення порівняно, наприклад, із традиційною писемністю. Засоби комунікації у контексті оцінювання нейтральні – позитивність чи негативність їх впровадження залежить від мети використання. А тому межі їх поширення в освіті та зміст навчального забезпечення на електронних носіях мають контролюватися на державному рівні.

Цифрові технології є важливою ознакою інформаційного суспільства. Більш того, «інформаційне» у терміні «інформаційне суспільство» часто тлумачиться як синонім слову «цифрове». Звісно, інформаційне суспільство – це лише історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуватимуться в єдиному інформаційному просторі, проте видається актуальним осмислити уже наявні у наш час прояви цифровізації як ознаки становлення цієї фази у плані їх

діагностування з гуманістичної точки зору. Продукування інформації і знань в єдиному інформаційному просторі – не самоціль, а один із параметрів майбутнього. Наскільки гуманістичним буде зазначене майбутнє залежить від людей. У цьому контексті якість освіти як у наш час, так і в майбутньому буде залежати не від кількості комп'ютерів та інформаційних баз, а від рівня формування у сприятливому освітньому середовищі гуманістичних особистостей, гармонійно розвинутих і компетентних, у тому числі у сфері ефективної переробки інформації з метою отримання системних та об'єктивних знань.

На сьогоднішній день цифровізація є одним з важливих трендів людської цивілізації, що упроваджується в усі сфери життя, у тому числі освітню. Крім позитивного впливу, цьому процесу притаманний ряд негативних проявів антигуманного характеру. Подолання цих проявів вимагають комплексного підходу до їх вивчення та спільних зусиль урядів та громадськості для забезпечення того, щоб цифровізація відповідала засадам гуманізму.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при президентові України*. № 1. 2018. С. 5-11.
2. Руденко М.В. Цифровізація: категоріальні особливості та специфіка трактування. *Економічний форум*. № 4. 2021. С. 3-13.
3. Сухонос В.В., Гаруст Ю.В., Шевцов Я.А. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. № 19(32). 2019. С. 79-86.
4. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Разумков центр. 2022. URL : <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagu-tashliakhy-podolannia-vyklykiv>.
5. Мар'єнко М., Сухі А. Організація навчального процесу у ЗЗСО засобами цифрових технологій під час воєнного стану. *Український педагогічний журнал*. №2. 2022. С. 31-37.
6. Дем'янчук М., Боднарчук І. Цифровізація освіти як вектор підготовки фахівців XXI століття. *Viae Educationis*. № 4. 2022. С.74-81.

7. Нікітенко В., Андрюкайтене Р., Воронкова В. Становлення і розвиток концепції цифрового гуманізму за доби глобалізації і цифровізації. Фундаментальні та прикладні проблеми суспільства: історія, сьогодення, майбутнє : тези доп.. К. : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. С. 25-29.
8. Дротянко Л. Г. Високі технології як засіб трансформації медіа-дискурсу. *Вісник Національно авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія.* 2017. Вип. № 1 (25). С. 10-14.

ВИХОВАНЕЦЬ Зоріна,

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов з курсом латинської мови та медичної термінології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖЕВИХ СЕРВІСІВ: ПОСТАНТРОПОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ

Новий контекст постсучасної соціальної реальності значною мірою впливає на буття та природу людини. Стрімкий розвиток інформаційних, комп'ютерних, мережних та інших технологій засвідчує небувалі зміни не лише в усіх сферах суспільного життя, а й стосується безпосередньо життєдіяльності самої людини, її морально-етичних цінностей, світоглядних орієнтирів і проблем тілесності. Ситуація аналізу теоретико-методологічних засад постантропології виводить дослідника на подвійний парадокс сучасної європейської культури: «яким чином можна визначити теоретичні принципи філософської антропології, якщо не визначено ні антропологічні межі наукового пізнання, ні, власне, і об'єкт самого пошуку? Не випадково в антропологічних дослідженнях постійною є лише думка про те, що єдиним абсолютним принципом антропології є незнання того, чим є людина» [2, с. 79]. Сучасні мережеві сервіси все частіше проникають до всіх механізмів масових комунікацій, в освіту та виховання, здійснюючи тим самим вплив на формування особистості, спосіб життя та форми спілкування між людьми. Новітні інформаційні процеси, завдяки їх пріоритету в усіх видах діяльності, спричиняють кардинальні зміни в ціннісних орієнтаціях людей сучасної формації. Мова йде про те, що характерною стратегічною ознакою цифрової епохи є